

+

SCHRIJLINGS OP TWEE EEUWEN
Waarnemingen en waarden

Zaterdag 3 september 2016

De halve eeuw die ons vandaag tot dankbare gevoelens inspireert, voert ons in gedachten terug naar het jaar 1966. We verplaatsen ons vijftig jaar in de tijd. Terugkeren naar vijftig jaar geleden is niet zo moeilijk voor iemand die nu 50 jaar of ouder is. Voor degenen onder ons die 1966 al min of meer bewust hebben meegemaakt, als volwassenen of jong-volwassenen of als opgroeiende jeugd, lijkt het jaar nog zo dichtbij. En toch: wanneer U vanavond thuis op you-tube eens journaal-filmpjes uit die tijd bekijkt, - ik raad het U aan! - , dan kunt U iets voelen van de afstand van vijftig jaren die ons van 1966 scheidt. In maart van dat jaar was er het huwelijk van Beatrix en Claus (ziet U nog de gouden koets door Amsterdam rijden gehuld in de grijze mist van de rookbommen?). In mei overleed Mgr. Bekkers, het werd breed uitgemeten in de nationale media. In juli won Noord-Korea van Italië tijdens het WK met 1-0. In oktober was er de nacht van Schmelzer en in december waren er de catastrofale overstromingen in Florence. Niet alleen hoe de mensen gekleed gaan, maar ook de zwart-wit-beelden en de camera-voering lijken ouderwets. De woordkeus en de stem van de commentatoren klinkt ons nu theatraal in de oren. Over vijftig jaar zal men onze tijd net zo beoordelen: ouderwets en een beetje lachwekkend. Geschiedenis leert ons onszelf niet te serieus te nemen. Dat is de eerste waarde aan onze waarneming.

Om voor onze geest het tijdsbeeld van de jaren '60 wat te verlevendigen, noem ik nog een paar andere namen en feiten. In 1966 werd de wereldpolitiek door de Koude Oorlog bepaald. In Amerika was Lyndon B. Johnson president, in Rusland Leonid Breznev. De Vietnam-oorlog riep de heftigste protesten op. Mao proclameerde de culturele revolutie. In Nederland maakten kabouters en provo's zich sterk. Wij hadden premiers als Jo Cals en Jelle Zijlstra. Juliana zou nog vijftien jaar koningin zijn. In Rome was het Tweede Vaticaans Concilie net afgesloten, de Kerk was vol optimisme en paus Paulus, in 1963 gekozen, was in het vierde jaar van zijn pontificaat. Twee jaar later zouden studenten wereldwijd in opstand komen.

Onze maatschappij in 1966 leefde nog in de allerlaatste jaren van de "verzuiling". Onzichtbare scheidslijnen hadden haar decennia lang in sectoren verdeeld, in een katholieke, een protestante, liberale, socialistische sector. Elk van die sectoren had

zijn eigen leven geleid, zijn eigen weg gevolgd, zijn eigen taal gesproken. Communicatie op dieper, inhoudelijk niveau was er nauwelijks. Academisch, cultureel, sociaal, was de taart van het maatschappelijk leven netjes onder elkaar verdeeld geweest. We leefden in ons eigen veilige compartiment. Van daaruit oordeelden we met stelligheid over onszelf, over onze morele goedheid en over de wereld rondom ons. Wij hadden onze normen en waarden. Die waren misschien wat te nuanceren, maar in de grond lag alles toch vast. Onze identiteit stond niet ter discussie. De “verzuiling” maakte het leven ook overzichtelijker en veiliger. De huisgezinnen waren nog relatief talrijk en brachten als vanzelf beperkingen mee. De ontspannings- en toekomstmogelijkheden hadden voor ons, jonge mensen, vanzelf hun begrenzingsgrenzen. Daardoor waren levenskeuzes gemakkelijker. In twee woorden samengevat: afgrenzing en identiteit. We kunnen daar wat laetdunkend, neerbuigend, meewarig over doen. Maar ik zou de twee begrippen toch vooral in hun positieve betekenis willen zien. De onderlinge afgrenzing hielp de eigen identiteit te bepalen en te bewaken. De identiteit gaf een heldere, algemeen aanvaarde inhoud aan de afgrenzing. Afgrenzing en identiteit leverden klare uitgangspunten voor wie het volle leven binnenstapte. Zij hebben ook mijn jeugd en de eerste jaren van mijn leven als monnik bepaald. Maar juist in die jaren, volgend op Vaticanum II, begonnen binnen en buiten de Kerk, de afgrenzingen te vervagen. Identiteiten verloren hun vanzelfsprekendheid. Hoe moesten wij daarmee omgaan, binnen de abdij, buiten de abdij? We kwamen terecht in jaren vol botsingen en conflicten.

Nu, vijftig jaar later, zijn we al ver over de millennium-wissel heen. Sinds 1966 deed meer dan één enkel cultuurpatroon zijn intrede. Het is doorleefd en weer afgeleefd. Het ligt achter ons. We leven in 2016, en dit jaar kunnen wij niet van op afstand beschouwen, zoals we dat deden met 1966. We staan er nog volop in. Het is onmogelijk en te vroeg om nu al de kenmerkende gebeurtenissen te beschrijven van dit levensjaar. Het is het jaar waarin Portugal het WK wint, en van de Olympische Spelen in Rio. Het jaar van Brexit en Pokemon. Wordt 2016 het jaar van Hilary of van Trump? Terreurdaden in Brussel en Nice. Paus Franciscus is in het vierde jaar van zijn pontificaat, precies zoals paus Paulus VI in 1966.

Ook onze tijd, evenals 1966, heeft zijn mentale categorieën. Waren de modellen toen afgrenzing en identiteit, vandaag zijn het weer anderen. Zouden wij ze globalisering en individualisering kunnen noemen? Zoals het leven toen gekenmerkt werd door afgrenzing en identiteit, zo wordt ons leven nu voor een groot deel bepaald door

globalisering en individualisering. Het schijnen elkaar tegenstrevende bewegingen te zijn: de ene strekt zich uit naar de breedst mogelijke horizon van de hele wereld, het andere trekt zich terug op de kleinst mogelijke horizon van het ik. De icoon voor beide bewegingen is het beeldscherm. Aan de ene kant kan het internet ons verbinden met alles en iedereen overal op onze aarde, mondiaal, contemporain. Aan de andere kant kan ditzelfde internet de gebruiker terugwerpen op zijn eigen zelf gecreëerde virtuele wereldje, zonder tijd en plaats. Hetzelfde schermje waarop de wereld verschijnt, kan mij tegelijk afschermen van de ander naast mij. Onze aarde is een dorpje geworden waar wij bij iedereen kunnen binnenkijken, maar de onbegrensde digitale weetgierigheid sluit de internetter ook hermetisch af in zijn eigen hoekje.

Maar ik wil deze waarneming positief benaderen. Globalisering kan ons tot bewuste wereldburgers maken. Door de toegenomen mobiliteit van het leven, door de grotere financiële mogelijkheden, hebben wij (tenminste op het noordelijk halfrond) het gevoel dat wij alle kanten op kunnen. Grenzen zijn open gegaan. Reizen, kennis opdoen en uitwisselen, contacten onderhouden: het is allemaal veel gemakkelijker geworden. Globalisering is een kans voor waarachtige mondiale solidariteit.

Maar ook nog iets anders is mede door de globalisering duidelijk geworden. Om in deze globale wereld niet ten onder te gaan, moet er een nieuwe aandacht groeien voor ieder afzonderlijke menselijke persoon. Globalisering zou de menselijke persoon tot een naamloos radertje kunnen maken in het geheel. Zij verplicht ons steeds beter beseffen, hoe belangrijk de individuele mens is. Hoe belangrijk ieders concrete eigen leven is. Geen mens mag ten onder mogen gaan in de maalstroom van wereldomvattende krachten. Binnen de globale horizon van een één wordende wereld is de aandacht voor elke individuele menselijke persoon een noodzaak. Want waarover gaat het in de mondiale realiteit anders dan over het welzijn van de mens? Het is van wezenlijk belang dat wij de menselijke persoon, iedere menselijke persoon, ook inderdaad in zijn werkelijke waarde, waardigheid en waarheid zien. In die zin brengt de individualisering van onze tijd ons tot de realiteit van de mens terug. En dat is een groot winstpunt. Dat anderzijds individualisering en globalisering ook negatieve vruchten kunnen dragen, is evident. Dan krijgen wij de wereldwijde onverschilligheid, zoals paus Franciscus die al zo vaak onder onze aandacht heeft gebracht.

Maar na deze waarnemingen nu nog even de waarden. Wij spraken over afgrenzing en identiteit in de vorige eeuw. Zij zorgden toen voor waarden als stabiliteit en duidelijkheid. Zij waren bindende krachten in een min of meer overzichtelijke samenleving. Zij hielpen ons onze behoeften te begrenzen, - begrenzing zie ik als een positieve waarde! Nu, in 2016, kan globalisering ons helpen de eenheid van onze wereld te beseffen en gestalte te geven. Wij kunnen ons betrokken voelen bij wat mensen zijn en meemaken overal op aarde. Ons hart kan geraakt worden en uitgenodigd om zo wijd te worden als de wereld, zo wijd tenslotte als Gods eigen Hart dat alles en iedereen omvat. Verantwoordelijkheid is een prioritaire waarde. Individualisering daartegenover opent onze ogen voor de eigen gaven en talenten van elke mens. Wat kan ik als deze persoon bijdragen aan de gemeenschap waarin ik sta? Wat betekent die ander naast mij in zijn/haar persoonlijke bestaan? Welk beroep gaat er van hem/haar op mij uit? God ziet geen nummers, maar harten die hongeren en dorsten naar liefde. Zoals Zijn barmhartigheid uitgaat naar iedere mens zonder onderscheid, zo kan ook onze persoonlijke zorg en belangstelling in iedere mens iemand zien die heel onze aandacht waard is.

Schrijlings op twee eeuwen. We spraken over 1966 en 2016. Maar wat verbindt deze jaartallen? Vijftig jaren waarin miljarden mensen dag aan dag geleefd hebben, in vreugde en verdriet, in angst en in hoop. Vijftig jaren waarin jonge mensen getrouwd zijn, vader en moeder geworden zijn, kinderen hebben gekregen, hun kinderen hebben zien uitvliegen, met alle vreugde en zorgen van dien. Vijftig jaren waarin dierbare mensen ons zijn overleden. Vijftig jaren waarin regeringen elkaar afwisselden, oorlogen ontstonden, vrede werd gesloten. Is dat alles los zand of is er iets dat die jaren verbindt en dat die jaren heeft gedragen?

“Zolang de aarde bestaat, zal er een tijd zijn om te zaaien en een tijd om te oogsten, zal er koude zijn en hitte, zomer en winter, dag en nacht – nooit houdt dat op” (Gn 8,22). Voor de blik van een gelovig mens is de onveranderlijke gang van de natuur het teken en de uitdrukking van Gods trouw aan zijn schepping in het algemeen en aan de mens in het bijzonder. Een trouw die Hij in de dood en de verrijzenis van Christus heeft bezegeld. Gods trouw is de grote vóór-waarde van elk tijdsverloop. Zonder Zijn trouw is er geen schepping meer, geen geschiedenis, en geen toekomst voor de mens. Wij mensen, worden uitgenodigd om op onze plaats die goddelijke vóór-waarde over te nemen en als mens die vóór-waarde op een menselijke manier na te leven. Uit kracht van Gods trouw Zijn trouw zichtbaar te maken door onze trouw. Over die trouw zou veel te zeggen zijn. Trouw put zijn kracht uit iets in ons

hart dat dieper ligt dan elke rationele overweging of emotionele impuls. Trouw vraagt om een tegenover, trouw is altijd “trouw-aan-een-ander”, een zijn-in-verbondenheid. Die trouw kunnen wij, mensen, alleen maar leven op een menselijke, vaak gebroken manier gestalte, in vergeving. Gelukkig is er dan Eén, wiens wezen het is absoluut trouw te zijn aan zijn schepping en aan al Zijn kinderen, tot over de dood heen: onze trouwe God. Hij kan Zijn aard niet verloochenen.

fr. Ad Lenglet